

Thisted og Thy i Fjendevold under Krigen 1864.

(Fortsat fra Aarboeg 1947).
Af HENRY E. PEDERSEN

FRA TO I TYSKE AVISER offentliggjorte Beretninger har vi Kendskab til de nærmere Omstændigheder ved den fjendtlige Besættelse af Thy og Thisted. Saaledes fremkom i "Norddeutsche Zeitung" en Skildring af de første Troppers Overgang ved Odde Sund og Ankomst til Thisted.

Medens preussiske Tropper samledes ved Aalborg for der at forcere Limfjorden, havde Østrigsk Infanteri og Rytteri faaet tildelt Vestjylland som Operationsbasis. En større Styrke var fra Vejle tværs over den jydsk Hede ankommet til Holstebro, hvorfra Strejfpataljer udsendtes til de vestlige Limfjordsegne, der blev stærkt besat paa de smalleste Steder for at forberede en Overgang over Fjorden. Herom hedder det i den ovennævnte Beretning: "Commandeuren for Strejfkorpset, Baron Eliatscheck, gik allerede Natten mellem 11. og 12. Juli med en større Patronille fra Humlum over Odde Sund, en ca. 1800 Skridt bred Passage af Limfjorden, hvorfra man, marcherende nordpaa, kommer til Thisted. Et Batteri for 6 Kanoner, i hvilket man saa Skildvagter, opdagedes paa den anden Side. Eliatscheck vilde overbevise sig, om der virkelig var nogen Fjende, og om denne vilde forsvare sig. I 10 Baade sattes Patrouillen over. Da denne var landet, svang en Rytter sig tilhest ved Batteriet og galoperede bort. Man sendt to Skud efter ham, stormede løs paa Batteriet - men fandt det tomt . . . En Patrouille afsøgte da Terrainet nogle Mile mod Nord; men intetsteds opdagedes noget Spor af Fjenden. Derfor gik man igen tilbage over Fjorden. En samtidig Rekognoscering af Sallingsund havde heller ikke haft andet Resultat, end at man paa de nærmeste Højder paa Morsø saa Bauner og hist og her nogle Skildvagter, der dog ikke lignede Militair. Af Forskandsninger var intet Spor. Den 13. Juli Kl. 2 om Eftermiddagen passeredes atter Odde Sund af Major Eliatscheck med 2. Comp. Infanteri og 1 Eskadron Dragoner. Med 40 Mand paa 12 Vogne drog Majoren til Thisted, stødte intetsteds paa nogen Fjende og rykkede derfor om Aftenen Kl. 9 ind i Byen - til stor Forfærdelse for Beboerne. Holdende paa Torvet kaldte han øvrigheden for sig, erklærede Staden for occuperet, fordrede de offentlige Kasser udleverede, i hvilken dog ikke fandtes en Skilling, og besatte Havnen. Her var Byttet desto bedre: det bestod af 20 Skibe, Een- og Tomastede, der samtlige vare ladede, mest med Korn, og hvis Værdi udgjør henimod 40-50.000 Thaler. Et Skib vilde løbe ud, men blev stoppet. Indbyggerne, der i Begyndelsen just ikke syntes tilbøjelige til Eftergivenhed, kom ved Eliatschecks energiske Sprog paa andre Tanker og viste sig nu beredte til at efterkomme enhver Befaling . . . Denne By har rigelig 3000 Indvaanere, en ligesaa praktisk som smukt anlagt Havn, nette velhavende Huse, en indvendig høist smagfuld og rigt udstyret Kirke og gør i det Hele et yderst gunstigt Indtryk . . ."

Den anden Beretning stammer fra en Østrigsk Soldat, der var indkvarteret i Thisted, og som i et Brev fortæller "Hamburger Nachrichten" om Begivenhederne i det nordlige Jylland. Forfatteren kalder sin Artikel "Den allierede Armés Sejrstog til Thy og Morsø" og beretter først om Besværlighederne ved Marchen op gennem Jylland, Overfarten ved Sallingsund og Landgangen paa Mors. Derefter kommer Turen til Thisted, der skildres som en pæn lille By, hvis Befolkning kun nødtvungent tog mod den ordrede Indkvartering. Man anviste Soldaterne Skure Lofter og aabne Stalde som Sovesteder. Soldaterne klagede omgaaende over denne Behandling, og der blev rettet Henvendelse til Byfogden om, at saafremt dette Forhold ikke hurtigt bedredes, vilde man tvangsbelægge de bedste Værelser i Byen. Dette havde efter Korrespondentens Beretning den forønskede Virkning. En Ting, Østrigeren særlig fremhæver, var dette, at Husene i Thisted ikke havde Numre. "Man kendte der endnu slet ikke til denne til Indkvartering nødvendige Indretning". Det var et Forhold, de fremmede Militære hurtigt raadede Bod paa - og som siden bibeholdtes.

Fra hjemlige Kilder ved vi, at de første fjendtlige Tropper ved deres Ankomst til Thisted tog ind paa Amtsgaarden, men da Amtmanden som nævnt var bortrejst, drog de herfra til Byfoged Schous Bopæl i Søndergade, og efter Forhandling med Byfogden bestemtes det, at Dragonerne skulde indkvarteres i Dyrslæge Møllers Gaard (Landmændshotellet). Samme Aften mellem Kl. 9 og 10 sendtes der en Patulje rundt i Byen for at jage Folk ind - ingen maatte færdes paa Gaden efter den Tid om Aftenen. Folk, der stod i deres Gadedør og nød Aftenpipen, blev lige saa stille lempet ind og Døren lukket for Næsen af dem. Jo, man fik at mærke, at et fremmed Regiment var indledet. Hovedstyrken af de fjendtlige Besættelsestropper ankom dog først den følgende Dag, 14. Juli, fra Nykøbing og holdt deres Indtog ad Dragsbækvej med et stort Musikkorps i Spidsen.

For den af Byen og Amtet i Fællesskab nedsatte Forplejnings- og Rekvisitionskomité blev der nu nogle travle Dage. Da Thisted en Overgang var besat af 7-800 Soldater, var det et ikke ringe Arbejde at forestaa Indkvarteringen og Forplejningen og samtidig sørge for, at de Øvrige af Fjenden stillede Fordringer blev efterkommet. Byfoged Schou, der fungerede som Formand for Forplejningskommissionen, lod den 16. Juli følgende Bekendtgørelse indrykke i den lokale Avis:

Byens Indvaanere underrettes herved om, efter den fjendtlige Kommandants Ordre, at Kvarterværterne ere pligtige til at give det indkvarterede Mandskab Frokost og Aftensmad.

Begge disse Maaltider skulle bestaa af: En meget stor, tyk Skive hvidt Brød med tilhørende Ost, Flæsk eller Kød.

Endvidere er Kvarterværterne pligtige til at levere det indkvarterede Mandskab Lys, Kogekar til Tilberedning af deres Middagsmad samt dertil fornødent Brændsel, endvidere en halv Pægl Brændevin eller en hel Flaske godt Øl til deres Frokost og Aftensmad.

Byfogedkontoret i Thisted, 15. Juli 1864.

U. Schou.

Hertil kom, at Soldaterne efter den øverstbefalende over Nørrejylland, Generalløjtnant von Falkensteins Ordre hver Dag skulde have en Ottendedel Pund Tobak eller 10 Cigarer. Hvad Officererne angik, stillede Forholdet sig noget anderledes. Disse lod nemlig Byfoged Schou vide, at de agtede at spise samlet hos Gæstgiver Møller. Forplejningen har sikkert ikke været helt tilfredsstillende for de militære Højheder, for nogle Dage senere forelagde man Residensen til Gæstgiver Jensen, hvor man spiste under Resten af Opholdet i Byen.

Soldaterne havde imidlertid ikke været ret mange Dage i Thisted, før der indtraf en Forandring til det bedre med Hensyn til Underholdet af disse. Den 20. Juli blev der erklæret Vaabenstilstand, og under denne "skulde de til de fjendtlige Troppers Underhold krævede Leveringer og Præstationer være at udrede paa Jyllands Bekostning, men at betale af de overordentlige Indkomster af Provinsen". Dette havde til Følge, at Forplejningskommissionen skulde til at bortlicitere Leverancerne til de fjendtlige Soldaters Underhold, og allerede paa Vaabenstilstandsdagen blev den stedlige Trommeslager sat i Funktion med at bekendtgøre, at man Ønskede Tilbud paa Levering af 600 Pund Kød daglig. Slagter Balhausen fik overdraget den anselige Levering formedelst en Pris af 9½ Skilling pr. Pund. Dagen efter lod Byfoged Schou udtromme en daglig Levering af 100 Potter Brændevin, 120 Pund Ris, 400-500 Cigarer og 600 Pund Brød til en Vægt af 5 Pund.

I det hele taget bragte hver Dag saa at sige nye Forordninger og Bekendtgørelser. Dette havde straks fra Fjendens Ankomst taget sin Begyndelse derved, at den Øverstbefalende havde udstedt Ordre til, at "samtlige Vaaben i Byen skal Kl. 8 bringes til et dertil egnede Lokale paa Raadhuset", ligesom Byens Embedsmænd blev gjort bekendt med von Falkensteins Opraab ang. hans Overtagelse af hele Administrationen i Jylland, og hvori det hed:

Paa allerhøjeste Befaling af Hans Majestæt Kejseren af Østrig og Hans Majestæt Kongen af Preussen har jeg overtaget Jyllands Administration og bestemmer herefter følgende:

1. Alle Embedsmænd forblive i deres Stillinger og nyde sædvanlig Gage. De have at vedblive i deres Embeder, men kun at modtage Befalinger af undertegnede Guvernement.
2. Skatter og Afgifter ville være at betale i sin Tid til Militær-Guvernementet i Randers.
3. Embedsmænd, som forlader deres Post eller viser Genstridighed, ville blive stillede for en Krigsret og deres Formue konfiskeret.
4. Ved en villig Imødekommenhed fra Embedsmændenes og Indvaanernes Side skal den hidtidige Administration bestaae uhindret.

Et af de mørkeste Kapitler i den fjendtlige Besættelseshistorie var de store Hesterøverier, der blev foretaget saavel paa Mors som i Thy og Han Herred. Nogle havde vel forudset en saadan Fremfærd af Fjenden og havde i den Anledning faaet deres Heste anbragt paa afsidesliggende Steder, hvor de kunde gaa i Fred og Ro, til Faren var drevet over. Men de fleste havde dog ikke foretaget sig noget, og de fremmede militære Myndigheder fik derfor store Mængder af gode Heste at vælge imellem, da de udstedte deres

Ordre om, at alle Heste i de forskellige Jurisdiktioner skulde stille paa nærmere angivet Sted til Mønstring.

For Thistedes Vedkommende var denne Dag berammet til den 18. Juli. Aftenen før havde Byfoged Schou fra den militære Kommando faaet følgende

Ordre:

Til Borgmesterkontoret i Thisted.
I Morgen tidlig Kl. 8 har samtlige Heste i herværende Herreder at give Møde paa Havnepladsen.

Thisted, den 17. Juli 1864.

Eliatscheck.

Byfoged Schou mener sig imidlertid denne Ordre uvedkommende og lader den gaa videre til den konstituerede Amtmand Frithjof Sørensen, der underretter samtlige Sognefogder i de to Herreder, idet Amtmanden henstiller, at "det formentligt ikke vil være rigtigt, at der gives Beboerne Ordre i Overensstemmelse hermed, hvorimod det vistnok bør henstilles til dem selv, om de ville give Møde med alle deres Heste, eller om de ville underkaste sig Følgerne af at udeblive med alle eller dog med nogle af disse".

Der kom Masser af Heste til Thisted, og Fjenden pillede deraf 56 ud, som var særligt egnede for Kavaleriet og Artilleriet. Det var især Skimlerne, man havde Kig paa. Naar en Hest blev udtaget, blev Halen skaaret af lige neden for Halebenet, og Ejeren fik udleveret et Bevis for, at man havde taget den, samt en Erklæring om, at Kongen af Danmark vilde betale. Enkelte Hesteejere var dog saa heldige ved Hjælp af klingende Mønt at bestikke nogle af de fremmede Officerer, og det var vist ikke saa faa Heste, der paa denne Maade kom tilbage til deres Hjemsted.

Den konstituerede Amtmand Frithjof Sørensen lod dog ikke dette Overgreb gaa upaataalt hen, men afgav følgende Protest:

Imod den i Dag, Søndag den 18. Juli 1864, her i Thisted stedfundne Handling, at 56 Heste er blevet taget af en Afdeling Østrigere, maa jeg højtidelig protestere som noget, der strider imod Bekendtgørelse fra Militær-Guvernøren over Jylland, dateret Randers 6. Juli 1864, Punkt 4, for at man ikke skal tro, at Borttagelsen af Hestene har fundet Sted med Emhedsmændenes eller Indbyggernes gode Vilje, og jeg haaber derfor, at naar Vaabenstilstand er afsluttet, Hestene saa snart som muligt vil blive tilbageleveret.

Frithjof Sørensen.

At denne Protest er bleven tydeligt oplæst for Major Eliatscheck som den højstkommanderende Officer for den Østrigske Kommando her paa Stedet attesteres.

Lykke,	Frederiksen,
Kammerraad, Prokurator.	Fuldmægtig.
Anders Poulsen,	
Sognefoged.	

Efter Ordre fra Amtet var der de Steder, hvor Hesterøverierne fandt Sted, nedsat Taksationskommissioner til at vurdere de Heste, Fjenden lagde Beslag paa, og der blev af disse Kommissioner afgivet Indberetning, saaledes at Ejerne til sin Tid kunde blive delagtige i den Krigsskadeserstatning, der vilde blive udredet af Staten. Af disse Indberetninger fremgaaar det, at der i Nykøbing blev taget ca. 100 Heste, godt et halvt Hundrede i Thisted, knap saa mange i Vestervig Jurisdiktion og nogle faa Stykker i Han Herred, saaledes at det samlede Antal røvede Heste var omved 250 Stykker - et anseligt Bytte, der blev takseret til den antagelige Sum af 43.000 Rigsdaler.

En Følge af Fjendens Nærværelse var, at Handelen mellem By og Land gik fuldstændig i Staa, saa for Byens Næringsdrivende var det en stille Tid, ud over at de leverede de til Forplejningen af Soldaterne nødvendige Naturalier. Den ene fjendtlige Forordning og Proklamation fulgte efter den anden. Og altsammen gjorde Samkvemmet med Oplandet og de Øvrige Landsdele mere besværligt. Særlig føleligt var det af Militær-Guvernemetet gennem Overtoldinspektøren for Nørrejyland udstedte Forbud mod Udførsel af Rug, Rugmel, Havre, Hornkvæg, Kalve og Heste fra Thisted Tolddistrikt. For Byen og hele Landsdelen var dette Forbud et haardt Slag, idet netop Udførselen af disse Produkter udgjorde den væsentligste Indtægtskilde. En halv Snes af Thistedes største Købmænd rettede da ogsaa i den Anledning en Henvendelse til Kommunalbestyrelsen om at søge dette Forbud hævet, og henviste i den Forbindelse til, at der alene i Thisted paa dette Tidspunkt befandt sig 15.000 Tønder ovntørret Havre, til hvilke der med det første var sikret Skibslejlighed.

Forbindelsen til det Øvrige Land besværliggjordes ogsaa derved, at Porto for Brevbesørgelse blev forhøjet til det dobbelte, idet Fjenden efter at have overtaget Administrationen af Jylland forlangte en tilsvarende Porto, som blev ydet til Postvæsenet, der dog stadig blev betjent af de danske Embedsmænd.

Ogsaa for Landboerne var det en haard Tid. Fra Sognene blev der rekvireret Vogne til Ægtkørsel, og der blev paa centrale Steder oprettet Vognparker, der omfattede de omkringliggende Sogne:

Odby: Søndbjerg, Hvidbjerg og Lyngs Sogne.

Odby: Boddum, Helligsø, Gettrup, Heltborg og Hurup Sogne.

Koldby Kro: Skyum, Villerslev, Hassing og Stagstrup Sogne.

Odby, Ydby og Hørdum Sogne var fritaget for at levere Vogne til Parkerne imod at præstere de Befordringer, der maatte udkræves udover de ved Vognparkerne værende 30 Vogne. De enkelte Vogne var forpligtet til i forspændt Stand at være ved Parkerne 24 Timer ad Gangen, og Udskrivningen af Vogne skete efter Sogdenes Hartkorn. For Thistedes Vedkommende havde Vognparken en meget betydelig Størrelse, og det var til Tider anselige Ture, der blev paalagt de udskrevne Befordringer; saaledes kendes der Eksempler paa, at Vogne fra Thy maatte køre til Haderslev med store Partier af Fjenden røvet Gods. Efter Vaabenstilstanden blev de nævnte Vognparker opløste, men et Par Dage senere blev det nødvendigt paa Grund af store Troppetransporter at etablere nye Vognparker de paagældende Steder samt i Vestervig, men denne Gang indskrænkede man sig dog til 6 Vogne hvert Sted.

De store Troppetransporter medførte blandt andet, at Herredsfoged Voigt gav Sognefogden i Ydby Bemyndigelse til at udskrive Fødemidler fra Nabosognene, ”fordi der var saa stærk Færdsel igjennem Ydby af fjendtlige Soldater, at det med Grund kunde befrygtes, at Beboerne dersteds, navnlig de nærmest Hovedlandevejen og in specie Ydby Kro boende, vilde blive aldeles blottede for Levnedsmidler, hvilket saa meget mere maatte befrygtes, som de

fjendtlige Soldater næsten altid gjorde Holdt i Ydby og forlangte Forplejning der”.

Man fik tilfulde at føle her i det nordvestlige Jylland, at Fjenden var tilstede. Ganske vist maa det siges, at der blev holdt god Mandstugt blandt de fremmede Soldater, og saafremt der fra disses Side blev begaaet Overgreb af nogen Art, blev der ikke taget med blide Handsker paa Synderne. Dette forhindrede dog ikke, at der mange Steder blev begaaet mindre Tyverier. De fremmede Soldater rapsede, hvor Lejlighed dertil gaves, og særlig Fjerkræ og andre spiselige Varer havde man Kig paa, og saa selvfølgelig Penge og Værdigenstande, hvor saadanne fandtes. Folk havde dog klogeligt gemt Penge, Sølvtøj og mere værdifulde og iøjnefaldende Genstande bort, til mere fredelige Tilstande indtraf.

I de 6-7 Maaneder, store Dele af Jylland holdtes besat af den allierede Arme, kunde de danske Embedsmænd ifølge den nævnte Forordning forblive i deres Tjeneste og oppebære deres sædvanlige Løn, naar de ellers rettede sig efter de fjendtlige Instrukser. Enkelte havde dog Vanskelighed ved at indordne sig under de nye Tilstande. Dette var blandt andet Tilfældet med Herredsfogden i Vester Han Herred, Cancelliraad Rybsahm, der af Fjenden blev transporteret til Løgstør Arrest, hvor han sad fængslet i 8 Dage.

At der ogsaa var nogen Rivalisering mellem den allierede Armes tyske og Østrigske Tropper ses deraf, at Thisted fik Besøg af en Afdeling preussiske Soldater, der kom hertil med Dampskib, men afrejste igen samme Dag, da østrigerne havde ladet dem forstaa, at der var Militær nok i Byen.

En Sag, som skulde volde Kommunalbestyrelsen adskilligt mere Bryderi end selve Forplejningen, var Beslaglæggelsen og Bortførelsen af Thistedes Handelsflaade. Den egentlige Hovedfigur i denne Affære var dog Byfoged Schou, der her fik Brug for al sin Snildhed og Forhandlingsvenlighed og som til enhver Tid klarede Skærene paa en yderst tilfredsstillende Maade.

Saa snart det rygtedes, at Fjenden var set i Sallingsund i Begreb med at forsøge Overfart til Mors, lod Byfoged Schou udstede følgende Bekendtgørelse:

Samtlige herværende Ejere af Fartøjer, store og smaa, gøres herved opmærksom paa, at Byen med det første ventes besat af fjendtlige Tropper. I den Anledning undlader Øvrigheden ikke herved at henstille til de vedkommende Ejere, forsaavidt de maatte finde det hensigtsmæssigt, at lægge ud paa Fjorden med deres Fartøjer, men skal ikke undlade at gøre opmærksom paa, at det vistnok er meget tvivlsomt, om der af Statskassen til sin Tid vil blive givet nogen Erstatning for de Fartøjer, som Fjenden maatte bemægtige sig eller Ødelægge, men Assurancen gælder i ethvert Fald ikke for Krigsmolest.

Nu vidste Skipperne altsaa, hvad Klokkeren var slaaet. Om de lagde Fartøjerne ud paa Rheden, ved vi ikke. En Kendsgerning er det imidlertid, at det første, Fjenden gjorde, da han kom til Thisted, var at beslaglægge samtlige herværende Skibe, hvis Tal udgjorde en lille Snes, hvoraf kun tre laa inde med Ladning. Tilsammen blev Skibenes Værdi inkl. Ladning opgjort til godt 20.000 Rdlr., og denne Vurdering var sikkert ikke sat for lavt, da den skulde bruges til eventuelle Erstatningskrav.

Fra Byfoged Schous egen Haand har vi en interessant Beretning om Bortførelsen af Skibene. Bestemmelsen var, at disse i Forening med andre i Limfjorden beslaglagte Skibe skulde sejles vestud af Fjorden med Hamborg som endeligt

Maal. Byfoged Schou fortæller om, hvorledes han den 19. Juli af den Østrigske Befalingsmand Eliatscheck fik Meddelelse om, at samtlige Skibe nu skulde afgaa til Oddesund over Nykøbing, og at han havde at skaffe Mandskab dertil.

Dette var selvfølgelig lettere sagt end gjort. De fleste af Sømændene var afmønstrede og bortrejste, og selv om Skipperne, der havde Interesse i, at deres Fartøjer blev ordentligt behandlede, tilbød at tage med, manglede der alligevel Mandskab til flere af Skibene. Ingen vilde tage med, naar der ikke paa Forhaand kunde ydes Garanti for en snarlig Hjemsendelse.

Da imidlertid den fjendtlige Kommando "truede med at ville gaa ind i Husene og presse, hvem de kunde faa fat i, blev Byfoged Schou klar over, at der maatte gøres noget ekstraordinært, og i største Hast lader han sin Politifuldmægtig "kjøre til Klitmøller for at anmode det derværende Mandskab om at tage med, og hertil var det da ogsaa villigt og indfandt sig i Thisted".

Sagen skulde nu synes at være bragt i Orden, men den stakkels Byfoged blev hurtigt klogere. Det hvervede Mandskab spillede ham nemlig et slemt Puds, idet "de ved gode Venners Raad maa være kommen paa andre Tanker, thi da de skulde gaa ombord, havde de alle forstukket sig".

Saa var man altsaa lige vidt igen. Men nu griber den fjendtlige Kommando aktivt ind i Sagen og afsender med Ægtvogne en Patrulje paa 14 Mand til Klitmøller for at presse andre. Herom faar Schou Underretning, og atter maa Politifuldmægtigen til Klitmøller i største Hast "for om muligt at formaa andre derfra til godvilligt at tage med, da det i modsat Fald nu var klart, at Befolkningen i Klitmøller vilde blive udsat for Overlast og Mishandling. Han kom ogsaa Patruljen i Forkøbet og fik en Del Mandskab samlet, saa at Patruljen ikke kom længere end til Westervandet".

Samtlige Skibe afgik derefter med Østrigsk Besætning paa 2 eller 3 Mand og det fornødne danske Mandskab, men dette sidste kom ikke tilbage til Thisted, hvorimod de fjendtlige Soldater returnerede efter et Par Dages Forløb. Da Byfoged Schou derfor henvendte sig til Pladskommandanten for at kende "Grunden til, at Mandskabet blev holdt tilbage, undskyldte han sig med, saavidt jeg forstod, at den Troppeafdeling, der laa ved Oddesund, ikke hørte under hans Commando, og at Mandskabet formentlig ikke kunde undværes ved Skibene", og videre fortæller Byfogden, "at da Mandskabet selv henvendte sig til den vagthavende Løjtnant ved Oddesund om at faa Lov til at rejse hjem, blev denne Tilladelse dem nægtet, de blev i et og alt behandlede som Krigsfanger og maatte ikke forlade den Pynt, hvor de laa. Forplejningen var i høj Grad ussel, hvorfor idelige Klager indløb, og nogen Forplejning blev Mandskabet derfor tilstillet herfra".

Havde man haft Besværligheder med at faa skrabet det nødvendige Mandskab til Skibene sammen og faa disse sendt af Sted, saa var man dog ikke dermed færdig. Nu gjaldt det nemlig om at faa Søfolkene hentet hjem igen. I en samtidig Skrivelse fra Byfoged Schou til Kommunalbestyrelsen hedder det, at "da de ved Oddesund liggende Skibe, som er tagne her, nu skulde være afgaaede til Lemvig, og da de 34 Søfolk,

som er pressede til at gaa med, koster ikke saa ringe daglig Udgift for Kommunen, har Kløvborg og Konsul Bendixen erklæret sig villige til at afgaa til Lemvig for at faa udvirket, at Søfolkene kan komme hjem, hvilket formentlig nok vil kunne lade sig gøre, da det ventes andre sandsynligvis vil kunne faaes i Byen".

Det var ikke uden Grund, der klagedes over Udgifterne ved denne Affære. Alene i kontant Forskud til Søfolkene havde Kommunen maattet udrede 78 Rdlr., Dagpengene til samme beløb sig til omved 800 Rdlr., og dertil maatte Bystyrelsen indgaa paa, "at de Familier, hvis Mænd var afgaaede med Skibene, i deres Fraværelse erholder udleveret Naturalforplejning efter Skøn afpasset efter Familiernes Størrelse og forsaavidt de trænger til saadan Understøttelse. Da Naturalforplejningen gives ogsaa af Amtet, er denne Maade den billigste, skulde der understøttes af Fattigvæsenet, vilde det gaae alene af Byen". Det kan vel nok siges, at Kommunalbestyrelsens Medlemmer var deres Opgave voksen!

Imidlertid modtager Kommunalbestyrelsen i Thisted et Brev fra Cancelliraad Møller, Lemvig, der - mod Dækning af sine Udgifter - vilde paatage sig Tilsynet med de i Lemvig Havn henliggende Skibe og sørge for Søfolkernes Hjemsendelse. I et senere Brev meddeler Cancelliraaden, at det udelukkende er efter hans Foranstaltning, "at Føreren af Dampskibet "Fylla", Capitain Larsen, har taget de i Thisted, Nykøbing og Løgstør hjemmehørende Personer, der havde forrettet Tjeneste ombord paa de her i Havnen liggende Skibe, ombord i Dampskibet "Fylla" for at transportere dem til deres Hjemsteder".

Man skrev da den 15. August, og der var saaledes forløbet en lille Maaned, siden Skibene forlod Thisted Havn. Nu vendte Søfolkene tilbage til Thisted, de beslaglagte Skibe blev en Tid senere atter frigivet, og dermed skulde denne Sag vel synes ude af Verden. Det var den ikke, og den fik endda en ret beklagelig Afslutning. Cancelliraad Møller, Lemvig, der havde udfoldet saa store Anstrengelser for at være Søfolkene og Kommunalbestyrelsen behjælpelig, maatte Gang paa Gang rykke Thisted Kommune for sit Tilgodehavende, og af Cancelliraadens sidste Brev forstaar vi tydeligt, at nu er det snart forbi med hans Taalmodighed. Det hedder i Brevet: "Da jeg ikke længere tør indlade mig paa at staa i Forskud for de 33 Rdlr. 5 Mark, jeg ifølge mine Skrivelser har udlagt for Tilsynet med de i Thisted hjemmehørende af Fjenden beslaglagte og en Tid lang i Lemvig Havn henliggende Skibe, maa jeg herved tillade mig at bringe Refusionen af disse 33 Rdlr. 5 Mark i Communalbestyrelsens behagelige Erindring. De lignende Udlæg, jeg har gjort for Nykøbing paa Morsø og Løgstør, har jeg erholdt tilstillede, fra den førstnævnte Kjøbstad straks og uden nogensomhelst Ophold, men fra den sidstnævnte Commune først efter, at jeg igjennem Amtet havde udvirket, at der herfra blev givet Communalbestyrelsen et Paalæg".

Dette Brev havde den tilsigtede Virkning. Cancelliraaden fik omgaaende sine Penge!

Til de mange Besværligheder, der taarnede sig op for Amtet og den nedsatte Forplejningskommission, fremtraadte pludseligt nye i Form af Krav om Indbetaling til Fjenden af de ordinære Skatter samt Paaligningen af en større Krigsskat. Selv om de fjendtlige Troppers Udskrivning af Naturalier ikke kunde siges at være smaa, var man dog fra den Side stærkt interesseret i at faa presset kontante Penge

ud af det besatte Jylland. Der udgik derfor fra Militær-Guvernemetet i Randers Ordre om, at Jylland var paalignet en Contribution paa 650.000 Thaler prøjsisk Curant, og Thisted Amt skulde for sin Part præstere et Beløb paa 50.360 Thaler eller omsat i dansk Mønt 67.146 Rigsdaler. Af dette Beløb skulde 33.000 Thaler indbetales til Militær-Guvernemetet i Randers den 4. August og Resten en Maaned senere.

Det var en Meddelelse, der nok kunde give Amtets højeste Myndigheder noget at spekulere paa. Ved et Amsraadsmøde i Slutningen af Juli Maaned vedtog man i første Omgang ikke at gøre noget ved Sagen. Men da man i de paafølgende Dage indhentede Oplysninger hos Amtmanden i Aalborg og af disse blev gjort opmærksom paa, at der kunde ventes militære Straffeforanstaltninger, saafremt man ikke efterkom det fremsatte Paabud, maatte der tages ny Stilling til Sagen. Amsraadet holdt derefter Møde den 2. August og vedtog her at paaligne de enkelte Kommuner den affordrede Krigsskat efter Størrelsen af Hartkornet samt at meddele Sogneforstanderskaberne, at Beløbet skulde være indbetalt inden 8 Dage.

Denne enorme Krigsskat blev dog aldrig betalt, thi netop samme Dag, som ovennævnte Møde blev afholdt, blev det ifølge den erklærede Vaabenstilstand bekendt, at Fjenden under den nu herskende Tilstand ikke maatte foretage Contributioner, at den selv skulde bekoste Soldaternes Underhold og ingen Ret havde til at kræve Naturalydelser. Derimod havde Fjenden, som jo havde overtaget hele Jyllands Administration, Ret til at opkræve de almindelige Skatter til Stat, Amt og Kommune, og et Par Gange maatte Prokurator Esmann fra Thisted drage til Aarhus for hos den fjendtlige Forvaltning at erlægge de forskellige Skatter, der ikke altid var rettidig indkrævede, men blev tilvejebragt ved Laan. Ved Indbetaling af disse Skatter var det af Fjenden godkendt, at Lønninger til de danske Embedsmænd blev fradraget, og ved Prokurator Esmanns sidste Besøg i Aarhus mødtes denne med Amtmand Rosenkrantz, der her fik sin Løn for et Par Maaneder udbetalt.

Den fjendtlige Besættelse af Thisted og Thy blev heldigvis ikke af længere Varighed. Efter 14 Dages Forløb var Byen den 26. Juli rømmet for fremmed Militær, og Befolkningen aandede lettet op, befriet for det haarde Tryk, der havde hvilet over Egnen i disse to Uger. Men Fjenden var jo ikke dermed ude af Landet, Freden var ikke sluttet - maaske kunde en fjendtlig Besættelse atter finde Sted. Dette skete dog ikke. Det blev de Østjydske Købstæder, der i de kommende Maaneder maatte holde for med store Indkvarteringer. Kun i den nærmeste Tid efter, at de fjendtlige Tropper havde forladt Thy, fik man undtagelsesvis Besøg af spredte Afdelinger. Saaledes en enkelt Gang i Sydthy, hvor Fjenden hjemsøgte Ydby og Doverodde for at "proviantere", ligesom en Afdeling paa 200 prøjsiske Soldater en Dag indfandt sig i Thorup Strand for at beslaglægge et Skib, der var ladet med Smør - og som heldigvis havde forladt Stranden, inden den fjendtlige Afdeling dukkede frem.

Selv om den fjendtlige Invasion som nævnt kun havde strakt sig over 14 Dage, havde Besøget slet ikke været billigt. Fjenden havde været godt om sig. Tilbage

stod nu at betale den Gæld, der var stiftet som Følge af de præsterede Leverancer, og udrede Er-

Krigsskade-Erstatninger til de enkelte thylandske
Sogne udbetalt den 20. Maj 1866
i Thisted.

(I Parentes angives de røvede Hestes Antal)

	Rdlr.
Thisted Landsogn.....	168
Sennels (10).....	1870
Hillerslev (10).....	1717
Kaastrup Sogn.....	10
Hunstrup (6).....	10130
Østerild (2).....	326
Hjardemaal (2).....	279
Ræhr (2).....	278
Hansted.....	5
Vigsø.....	8
Nors (3).....	575
Tved.....	26
Ø. Vandet (1).....	160
V. Vandet (4).....	694
Vang (4).....	615
Tvorup (1).....	140
Skinnerup.....	51
Tilsted (5).....	780
Skjoldborg (6).....	1195
Kallerup (3).....	464
Sjørring (11).....	1840
Thorsted (4).....	660
Hundborg (3).....	436
Jannerup (6).....	930
Snedsted (4).....	669
Nørhaa (3).....	508
Stagstrup (3).....	704
Harring.....	12
Skyum (1).....	217
Hørdum.....	46
Sønderhaa.....	20
Hørsted.....	15
Hassing.....	20
Villerslev (1).....	278
Visby.....	20
Heltborg (5).....	866
Ørum (2).....	420
Vestervig (11).....	2194
Agger.....	12
Helligsø.....	84
Gettrup (2).....	467
Hurup (2).....	415
Bodum (1).....	346
Ydby (4).....	1377
Lyngs (3).....	405
Hvidbjerg (8).....	1494
Søndbjerg.....	128
Odby (6).....	1653

Kun ganske faa Steder i Thy havde der uden for Thisted været Indkvartering af fjendtlige Tropper, saaledes i Ydby, hvor der udbetaltes 263 Rdlr. som Godtgørelse herfor. Størstedelen af de udrede Erstatninger blev ydet for røvede Heste, enkelte Kreaturer og Faar, og omkring et Par Tusinde Rdlr. var for præsterede Kørsler, medens Resten fordelte sig over vidt forskellige Poster som Erstatning for Skade paa Marker og Baade o. lign.

statning for eventuel Krigsskade. Der blev ved den første Udbetaling skelnet stærkt mellem disse to Kategorier, og for Eksempel blev de røvede Heste henregnet til Krigsskade og skulde først betales, naar Loven om Krigsskadeserstatning blev vedtaget.

Men alene de leverede Naturalydelser havde ikke været billige, og Amtet saa sig derfor nødsaget til at bede

Regeringen om et Forskud til Dækning af disse Udgifter, da man fattedes kontante Penge, og der blev herefter bevilget 40.000 Rigsdaler til Thisted Amt, og dette Beløb blev den 20. April 1866 udbetalt til rette vedkommende. De 30.000 Rigsdaler faldt i Nykøbing, ikke saa meget fordi Fjendens Styrker her havde være mere talrige end i Thy, men fordi Udskrivningerne paa Stedet havde været større. Til den daglige Forplejning var der medgaaet 7000 Rigsdaler, 300 Stkr. Hornkvæg, som Fjenden havde forsynet sig med, blev erstattet med ca. 17.000 Rigsdaler, 1000 Tdr. Havre med 3000 Rigsdaler, og andre Rekvisitioner beløb sig til et Par Tusinde Rigsdaler.

Ifølge Loven om Krigsskades-Erstatning blev der nedsat Kommissioner til at vurdere den i de forskellige Amter skete Skade, og efter dennes Opgørelse og Udbetaling af Beløbene den 26. Maj 1866 blev der i alt tildelt Thisted Amt en Erstatning paa 105.000 Rigsdaler, indbefattet den allerede præsterede Betaling paa 40.000 Rigsdaler. Et ret anseligt Beløb - især naar den korte Besættelsestid tages i Betragtning.

Og dog var Thisted Amt en af de Egne, der slap billigst om ved den allierede Armés Besøg i Jylland i 1864. Andre Steder paa den jydsk Halvø, hvor Fjenden holdt til i flere Maaneder, blev det en trykkende og enerverende Tid saavel for de forskellige Myndigheder som for Befolkningen. I Thisted og Thy fik man ret hurtigt den kortvarige Besættelse paa en passende Afstand, og der bredte sig over dette Militærbesøg et interessant Skær, som mange Gamle mindedes som en af de største Begivenheder i deres Liv.

Kilder og Henvisninger:

Foranstaaende Skildring er for Størsteparten tilvejebragt ved en Gennemgang af de originale Dokumenter i Brevpakker, Regnskabspakker og Kopibøger i Thisted Amdsraads Arkiv og Thisted Bys Arkiv. Arkivalierne strækker sig over mere end 2 Aar, saa det vil være umuligt at bringe en Fortegnelse over disse. For den Imødekommenhed, hvormed de ovennævnte Institutioner tillod en Gennemgang af Arkiverne, bringer jeg min bedste Tak. Ligesom jeg ogsaa bringer Hr. Overlærer Marius Jørgensen en Tak for velvillig Assistance ved Oversættelse af de paa Tysk affattede Dokumenter.

H. E. P.

(Kilde: Historisk Årbog for Thisted amt 1948, side 147-167)